

SYDVESTEN

LOKAL- OG SLEKTSHISTORISK MAGASIN FOR ROGALAND

Kr 30,-

NR. 4 – 2010 – 36. ÅRGANG

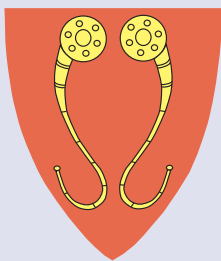

Postkortet er i privat eie. Gjengitt med tillatelse av Åse Kristine Meling Kristensen.

Kortet er sendt til Sigval Tjessem som oppholdt seg i Sioux Rapids, USA i 7 år. Her blir han gratulert med 21 årsdagen januar 1915.

Av innholdet:

- Bjørlonamnet
- Nye bøker til jul
- Ferjen Hove-Skjeggstad
- Slechtsgranskerdagen
- Rådsmøtene

SYDVESTEN

Lokal- og slektshistorisk
magasin for Rogaland
ISSN 0802-8486

Utgitt av:
Rogaland Historie-
og Ættesogelag

Opplag 4000

Adresse:
Bergelandsgt. 30,
4012 Stavanger
Tlf. 51 89 56 36
E-post: histori@online.no
www.rogaland-historie.no

Kontonr. 3290.52.44581

Organisasjonssekretær:
Tove Solli

Redaksjon:
Tove Solli (ansv.)
tlf. 980 34 632
Dagfinn Silgjerd
Tlf. 52 77 88 94
Åse Kristine Meling
Kristensen
Tlf. 51 62 12 04
Atle Skarsten
Tlf. 51 69 92 92

Åpningstider:
Man, tir, tor, fre.
Kl. 09.00-15.00
Ons. 11.00-19.00

Statsarkivets lesesal:
Man, tir, tor, fre.
Kl. 09.00-15.00
Ons. 09.00-19.00

Neste Sydvesten kommer:
uke ?? – 2011.

**Frist for innlevering til:
Sydvesten nr. 1-2011
er 24. januar 2011.**

Vel møtt!

Tysdag 21. oktober var det rådsmøte på Riska. Med 26 utsendingar var det ikkje noko å klaga over oppslutninga frå heile midtre distrikt. Her var deltakarar frå historielag både i Sandnes, Stavanger, Randaberg, Sola, Strand og Finnøy. Under møtet, fekk me med oss at det var særskild god kontakt mellom Strand og Riska.

Årsaka til kontakten kom for ein dag då ein av representantane for Strand Historie- og Ættesogelag bad om å få ordet. Det viste seg at laget hadde kome over ein artikkel om ein norsk-amerikanar som dreiv bilproduksjon i USA. Det sto at han var frå Stavanger, men ved nærare ettersyn viste det seg at han kom frå Riska. Dette var informasjon som Riska Historie- og Museumslag hadde stor interesse av og som kanskje vil leira seg av som ein artikkel i ei komande årbok.

Dette eksemplet fortel om kor konkret laga kan ha nytte av desse samlingane fylkeslaget arrangerar. Kanskje er dette også den viktigaste rolla fylkeslaget kan ha, å skapa møteplassar for dei 36 medlemslaga. Difor har fylkeslaget også etablert ei rekkje stadar der lokalhistorisk interesserte kan møtast: Rådsmøta der nå sist 70% av laga var representerte, seminar, årsmøte, rådsmøte og også Sydvesten, Ætt og Heim og heimesida: Det er alt møtestadar for lokalhistorisk interesserte.

Via Sydvesten eller heimesida kan ein oppdatera seg om kva dei ulike laga held på med. På dei fysiske samlingane kan ein ansikt til ansikt utveksla erfaringar og ta initiativet til ulike formar for samarbeid. Og ein kan bli inspirert til å ta fatt på oppgåver ein ikkje tidlegare har vore oppteken av. Eit døme er arbeidet Suldal sogelag gjorde i samarbeid med UiS om å digitalisera stadnamnsamlinga for Suldal. Dette kringkasta dei på ulike samlingar til andre lag. Hjelmeland fylgde opp og nå er sju til av laga våre i ferd med å sikra seg sin stadnamnskatt.

Me har altså fått til ei rekkje gode møteplassar i Rogaland. Utfordringa er å få til noko tilsvarande på landsnivå. Landslaget har alt for små ressursar til å skapa gode og varierte møteplassar for alle sine kring 440 medlemslag. Landet over er det elles bare tri - fire stader som har tilstrekkeleg organiserte til å gje medlemslaga sine eit tilstrekkeleg godt tilbod. Her er det dei store utfordringane ligg for historierørsla i tida som kjem, å byggja opp ein landsomfattande organisasjon som me kan vera tente med.

Birger Lindanger

«EI FYDLA – OG RESULTATET AV DEN»

Korleis Bjørlo-namnet kom til Strand

AV
EGIL-HENRIK BJØRLO

29. september 1864 stemna ei jakt inn Taura-vågen. Om bord i jakta var flytte-lasset til den nye soknepresten i Strand. I Nordfjordeid var møbler, kister, kassar og klede lasta om bord i jakta i dei første dagane av september. Men jakta blei liggjande ferdig lasta i Eid. Det var ikkje rett vind – eller slett ingen vind. Det blei venting på rett vind – på god bør. For Nordfjord var ikkje alltid lett å kryssa; det kunne og bli sterke fallvindar. Det var best med søraustleg vindretning for å koma greit ut fjorden.

*Samuel Leganger
Sokneprest i Strand 1864 - 1871
Foto: Soga um Strand*

Den nye soknepresten i Strand, Samuel Leganger, var fødd i 1822 i Nordfjordeid. I nokre år hadde han vore prest i Hammerfest, 1856 - 1864. 2. juli 1864 blei Samuel Leganger utnemnd til sokneprest i Strand. Han var då 42 år. I 1853 hadde han gifta seg med Otilie Martine Johanne Farup frå Svelvik. Dei hadde ni born, tri gutar og seks jenter. Det kan nemnast at Leganger hadde eksamen i lappisk (samisk) med tanke på prestekall i Finnmark. Nå blei det ikkje meir enn 8 år i Finnmark. I alle fall har han søkt kall sørpå, bort frå lange, strabasiøse vintrar og mørketid.

Flytting til det nye kallet gjekk vegen om Nordfjordeid, fødestaden hans. Her hadde Samuel Leganger familie, vener og kjente. Då var det naturleg at det blei ein stans i Eid, ja, eit opphald på den lange ferda frå Hammerfest til Strand.

På Eid hadde Leganger leigd ein mann som skulle vera med til Strand som hjelpesmann og som dreng den første tida på prestegarden oppe på Løbrekk. ”Tjenestekar!” var tittelen til drengen. Nye hus skulle byggjast på prestegarden. Det var sokneprest Leganger som fekk bygd husa som i dag står på prestegarden.

I midten av september laga det seg til å bli rett vind. Men kvelden før dei skulle seila

avgarde, fekk Leganger problem med hjelpsmannen sin. Hjelpsmannen hadde hamna på ”fydlå”, han hadde drukke seg frå sans og samling – og var ikkje i stand til å bli med.

Leganger spurde då Christen Bjørlo, oldefar min, om han kunne tenkja seg å bli med sørover og vera hjelpsmann på prestegarden. Christen Bjørlo, då 24 år gammal, svara ja på ”ståande fot”.

Dagen etter stemnde jakta utover fjorden med flyttelasset, prestefamilien Leganger og Christen Bjørlo. Lite ante vel Christen då han såg Nordfjordeid kverva bort i synsrande, at han ikkje skulle sjå heimstaden, foreldra og søskena att. Han vende aldri attende til Nordfjordeid, til Bjørlogrenda.

Christen Bjørlo (1840-1900)

Midt mellom Eid (Nordfjordeid) og Hornindalsvatnet ligg Bjørlogardane. På ein husmannsplass til ein av Bjørlogardane var Christen og tvillingsøstera Synnøva fødd 20. september 1840. Foreldra var

Peder Mikkelsen Hopland (1806-1877) og Martha Kristensdatter Djub (1805-1883). Peder var frå Hopland og Martha var frå Innvik. Som skikken var den gongen, tok dei gardsnamnet til den garden der dei busette seg som etternamn. Slik blei det etternamnet Bjørlo. Dei hadde åtte barn, eldste barnet var fødd i Innvik, alle dei andre på Bjørlo. Barna fødte på Bjørlo, blei og innskrivne i kyrkjeboka med etternamnet Bjørlo. Tvillingsøstera til Christen, Synnøva utvandra seinare til USA, men kom tilbake til Norge og slo seg ned på Hamar. Christen hadde nok brevkontakt med henne og foreldra, skulle eg tru.

Etter ei lang reis – kanskje opptil eit par veker – stemnde så jakta frå Nordfjord inn på Tauravågen den 29. september 1864. Det bar i land med folk, ferdagods, møbler og utstyr.

4. november 1864 heldt den nye soknepresten si ”tiltredelsepreken” i Strand kyrkje. Same året blei det og markert at Norge hadde vore 50 år i union med Sverige. Den nye soknepresten i Strand nemnde nok noko av dette i preika si.

Strand kyrkje var ”gammel og mett av dage” og det hadde vore arbeidd lenge om å få bygd ny kyrkje. Men ikkje før 4. november 1874, tre år etter at sokneprest Leganger var reist frå soknet, blei den nye kyrkja innvigd.

Christen Bjørlo arbeidde hos presten nokre år. 18. juni 1868, ektevigde sokneprest Leganger drengen sin, Christen Bjørlo, med Serina Pedersdatter Amdal. Brudgommen var då 28 år og brura 21 år. I 1870 slutta Christen som ”Tjenestekarl” hos presten. Han fekk arbeid som tømmermann på Tou Brug. Christen og familien fekk bustad i ein av Våningane, husa som Tou Brug hadde sett opp for arbeidarane ved Bruget og ”Møllå”. Seinare er

Christen kalla ”Brugsarbeider”, ”Snedker” og ”Bryggeriarbeider”. Han var ein flink snekker og laga mellom anna møbler. Ein langbenk Christen hadde laga, stod i mange år kvit malt i hagen til Magnus Bjørlo på Tau. Magnus var barnebarn av Christen.

Serina Bjørlo, f. Amdal (1847-1917)

I 1871 forlot sokneprest Leganger Strand. Han var då blitt utnemnd til prest i Sogndal. I 1881 blei han prest i Gran på Hadeland. Samuel Leganger døydde i 1897. Ein son til sokneprest Leganger, Hans Thiis Leganger (1876-1942) blei også prest. Han var sokneprest i Sund, i Ås og var dei siste åra i si prestegjerning, sokneprest i St. Petrus menighet i Oslo.

Christen og Serina Bjørlo fekk 9 barn. To av barna døydde under eitt år gamle. Ein son, Christen Serinius, døydde i 1896 21 år gammal av tæring (tuberkulose). Av dei barna som vaks opp, emigrerte fire til USA. Peder Martin (1871-1940) emigrerte i 1890. Han fekk seg farm i Clarissa, Minnesota. I 1893 emigrerte søstrene Lisa Maria (1873-1930) og Kirstina Malene (1877-1962). Dei kom først til broren i Minnesota. Dei blei gifte med brørne John og Ludvig Golden og dei hamna også på farmar i Minnesota. I 1911 drog den yngste i søskenflokk, Severin, då 25 år gammal,

over ”dammen”. Han begynte som dreng hos søstrene sine. Severin blei gift med Else Ravnås frå Fiskå i Strand. Dei fekk seg også farm i Minnesota. Severin døydde i 1959. Men Bjørlo-namnet blei ikkje brukt i USA. Som etternamn blei nytta Christensson. Tre av døtrene til Peder Christensson hadde stillingar ved Hearst Castle i California. Hearst Castle var slottet som William Randolph Hearst, aviskongen og mangemilliardæren, bygde på California-kysten i nærleiken av San Luis Obispo. Ei av døtrene til Peder, Emma, var ”selskapsdame” for filmskuespillerinna Marion Davis, elskarinna til Hearst.

Bare to av barna i barneflokk til Christen og Serina blei verande heime i Norge. Martha (1881-1962), gifta seg til gard på Madla. Ho var gift med Torstein Birkedal (1875-1936). Slik blei det bare ein son att på Tau, Peder, fødd i 1879. (Peder var farfar min). Han gifta seg 9. oktober 1898 i Fister kyrkje med Anna Serina Svendsdotter Øvrebø (1872-1967). Ho var nummer fire i ein søskenflokk på tolv. Foreldra hennar var Ola Svendsen Øvrebø (1840-1920) frå Sørskår og Malena Maria Pedersdatter (1843-1913) frå Hjelmelandsvågen.

Peder og Anna fekk 9 barn. Peder Bjørlo fekk i 1947 Norges Vels medalje i gull for å ha arbeidd 50 år i same bedrift – Tau Mølle. Peder Bjørlo døydde i 1974.

Christen Bjørlo som brakte Bjørlo-namnet til Strand, blei ingen gammal mann. Han døydde i 1900, bare 60 år gammal. Dødsårsak blei sagt å vera ”alvorlig Nyresygdome”. ”De’ va’ ein jille mann,” sa Peder, farfar min, om far sin. ”Han leste i Bibelen og han leste alltid for maden. Han hadde og ein fine sangstemme.”

Serina, enka etter Christen, døydde i 1917, 71 år gammal. Då hadde ho budd i fleire år

på "Hemsens Minde". Hemsens Minde var eit hus som bestyrar Hemsens hadde testamentert til møllearbeidarane. I dag bur familien Haga der.

Bare 53 år gammal blei Serina enke. Det heiter at ho levde av "oppsparte midler". Det har nok ikkje vore så greit for henne. Yngste sonen, Severin, var bare 14 år gammal då faren døydde. Han budde heime hjå mora. Severin fekk seg arbeid på mølla og han hjalp nok mora. Som tidlegare nemnt, i 1911 emigrerte Severin til USA.

Om Serina blei det fortald at ho røykte pipe – såkalla krittpipe. Det skulle ingen vita, så når nokon banka på – sette Serina straks opp eit vindu for at ingen skulle merka røyken. Men det var fåfengt. Barnebarnet, Ruth (g. Holst) fortalde at dei merka godt røykelukta når dei besøkte farmora. Elles var det skikk at gutane til Peder og Anna skifta om å sova hos farmora. Ho likte ikkje å vera aleine. Tvillingdøtrene til Peder og Anna, Ruth og Gudrun, fekk gå på Tou Brug sin skule. Då var dei alltid innom og såg om farmora. Men dei fekk alltid "kjeft" for at dei gjekk for fint kledde. Anna, mora, var sydame og ho ville nok gjerne at jentene skulle vera skikkeleg kledde. Anna sydde alle kleda til barna i familien.

Namnet Bjørlo som gardsnamn finn du bare ein stad i Norge og det er i Nordfjord i Eid kommune. Her – mellom Eid og Hornindalsvatnet - ligg Bjørlogardane. Alle som har dette etternamnet ættar så tilbake hit – kor enn dei bur i Norge. I slektsgreina vår finns ingen att i Nordfjord.

Sjølve namnet Bjørlo kjem av bjor, dvs. bever. Lo var frå gammalt av namnet på ei slette attmed vatn. Lo kan òg tyda der elvevatnet har danna ein større høl, som t.d. Loen i Tau-elva. Så namnet kan då tyda "beversletta" eller "beverhølen/beverloen". I ei anna tolking av namnet heiter det at namnet kjem av bjørk – og slette (lo), altså bjørkesletta. Sjøl meiner eg første tolkinga er den rette.

I dag bur det mange etterkommarar med etternamnet Bjørlo på Tau og på Jørpeland. Det er då rart å vita at Bjørlo namnet kom til Strand på grunn av ei "fydla" i det Herrens år 1864!

Kjelder:

1. "Soga um Strand" 1938
2. "Folk i Strand" Bd 1, Hafrsfjord forlag, 1995
3. "Bjørloslekta" Ei slektskrønike – 1987
4. Eigne notater

Ønsker å kjøpe:

Skåre gardar og folk bind 1

Kirkebok for Torvastad prestegjeld 1753 - 1865 bind 1

Kontakt **Magne Klovning** på telefon 91 51 00 04 eller e-post: lama-k@online.no

Sandnes historie- og ættesogelag

Regulære møter holdes i Kartevollrommet på Sandnes Bibliotek kl. 19.00

- Mandag 3. januar** **Tor Thingbø:** Havnehistorien
- Mandag 7. februar** **Sigurd J. Øglænd:** Øglændhistorien
- Mandag 7. mars** **Bjørn Stangeland:** Historien om GBW
- Mandag 11. april** **Årsmøte og filmkveld**
- Søndag 29. mai** **Sommertur.** Påmelding innen 20. mai til tlf. 51 66 32 06 eller tlf. 51 66 51 45
- Onsdag 15. juni** **Byvandring langs Oalsbekken.**
Oppmøte v/ Ruten kl. 18.00

Klepp historielag

Møta er på Fredheim Akivitetsenter og byrjar kl. 19,00.

- Tirsdag 4. januar** **Gerda Måsvær Sviland:** Kvinneliv langs kysten
- Tirsdag 1. februar** **Frode Fanebust:** En penn mot overmakten.
Redaktør Toralf Fanebusts historie.
- Tirsdag 1. mars** **Bernt Øvregaard:** Kva har marahalmen hatt å seia for kystlandskapet på Jæren?
- Tirsdag 5. april** **Hallvard Nordås:** Skulen i Klepp
- Tirsdag 3. mai** Tur i nærmiljøet. Turen går til Særheim.

KRAMBUMUSEET I ØLEN

TEKST OG FOTO ÅSE KRISTINE MELING KRISTENSEN

For noen år siden fikk Rogaland en bit tilført fra Hordaland fylke. Tettstedet Ølen er litt av denne biten. Ølen har i mange år hatt et aktivt historielag. Et av RHÆs 3 rådsmøter høsten 2010 ble lagt til Ølen. Vi benyttet anledningen til å besøke museet, som stedet nå har fått.

Det lille huset ligger inne i bebyggelsen. Du kan ikke ta feil av plassen. Midt på vegg, mot sjøen, står det ”Krabbumuseum” med store bokstaver. Huset har stått tomt siden 1970-årene. Inntil da var huset bebodd. Søskenene Heggebø arvet huset. De fant ut at de ville gi historielaget eiendommen. Historielaget ville ha bedre

nytte av huset enn de selv ville ha. Det er et ganske gammelt våningshus og helt upraktisk å bo i for folk i våre dager.

Som så mange ganger før, ble frivillig arbeid løsenet for å nå et mål. En del pensjonister arbeidet på dugnad et års tid og hadde det veldig kjekt mens de holdt på. Museet ble offisielt åpnet 12. juni 2010.

Det aller meste av tingene som huset nå er fylt med, er samlet av den lokale ildsjelen Endre Heggen. Han var dessverre forhindret fra å være med oss da RHÆ var på besøk. På spørsmål om hvor alle disse

tingene hadde vært lagret før dette huset ble gitt til museet, var svaret at Endre Heggen hadde brukt både loft og garasje for å ta vare på samlingen.

Huset inneholder et lite, blåmalt kjøkken. Blåmalt, fordi folk mente at fluer ikke trivdes i et kjøkken som var blått. Gamle, hvite tekstiler, pyntehåndklær, forklær og bordløpere brodert i blått var koselige gamle minner for oss damer. I den originale gruen henger jerngryter, slik det var vanlig før i tiden.

Krambua er plassert i det største rommet, som naturlig er. I ”kundekråna” utenfor disken er veggene dekket med alle slags gamle reklameskilt, noen flotte i emalje finnes det også. I hyllene bak disken finnes vel det meste som en landsens krambu skulle inneholde. Et stort spann øverst på en hylle opptok meg fordi det reklameres med alle de gode vitaminene og stoffene som er i spannet. Ved nærmere undersøkelse viste det seg at det var Sunda i spannet. I mitt hjem var Sunda nei-mat. Vi barna fikk bare smake Sunda hvis vi var på besøk der de brukte Sunda. I dag finnes jo både ”Ha På” og sjokoladepålegg, som vel ikke er stort bedre enn Sunda var den gangen.....Kandisukker er det også mulig å få i denne lille krambua.

Manuelle kassaapparater fra flere tidsperioder viser at det gikk an å drive butikk

selv uten elektrisitet. Vi husker vel alle at det var en klaff/luke i disken. Den kunne løftes opp når den som sto bak disken ville ut eller inn. Luken var på plass her også. Det var litt spennende med denne luken da vi var små, husker jeg. Det hadde vært kjekt å få se hvordan det var å være innenfor disken. Det tredje og siste rommet er viet post, telefon og radio. Posthyller med gårdsnavnene på henger på veggen. En radiosender/mottaker, som ble brukt under krigen, er sikret for samlingen her. Telefonsentraler, telefonapparater fra fjern og nær fortid kan du også studere i hyllene her i dette rommet.

Krambumuseet var et hyggelig bekjentskap, og vi fikk alle en liten ”husker du” stund, noe som det alltid er trivelig å være med på.

Ringer du Harald Heggebø på telefon 53768029, får du vite mer om åpnings-tidene.

RÅDSMØTENE 2010

TEKST: TOVE SOLLI

Rådsmøteforsamlingen i Ølen. Foto: Åse Kristine Meling Kristensen

Rogaland Historie- og Ættesogelag avholder hvert år tre rådsmøter i Rogaland, ett i nordfylket, ett i midtfylket og ett i sørfylket. I år deltok til sammen 78 representanter for 24 lokale historielag på de tre møtene. Det er Rogaland Historie- og Ættesogelag godt fornøyd med.

Møtene starter alltid med en presentasjon av vertslagene. I år var det Ølen og Bjoa Sogelag, Riska Historie- og Museumslag og Bjerkreim Ættesogelag. Deretter var det åpnet for diskusjon rundt årets tre hovedtema:

Hvordan gjøre historielagsarbeidet kjent gjennom bruken av forskjellige typer media.

For å synliggjøre det viktige kulturarbeidet historielagene utfører i sine områder, er det

avgjørende med oppmerksomhet i media. Det er ikke alltid like lett å skaffe seg, og lagene diskuterte forskjellige strategier for å nå fram. Det ble poengtert viktigheten av ikke bare å tenke aviser i denne sammenheng, men også lokalradio- og TV, festivaler og arrangementer. For medlemsvervingen sin del er kanskje det siste det viktigste, nemlig fysisk tilstedeværelse der folk er.

Forslag til jubileumsfeiring i 2012, det året RHÆ fyller 100 år

Rogaland Historie- og Ættesogelag har 100-årsjubileum i 2012, og det kan ikke gå upåaktet hen. Deltakerne på rådsmøtene ble derfor presentert for et forslag til jubileumsfeiring fra jubileumskomiteen. En hovedbegivenhet vil bli utgivelse av boka Rogaland på kartet som skal inneholde de

mer ukjente kartene fra hele Rogaland. I forbindelse med bokutgivelsen vil det bli laget en vandrestilling. Og så blir det jubileumsfest naturligvis!

Presentasjon av Lokalhistoriewiki, et internetbasert verktøy for lokalhistorie. Lokalhistoriewiki er lansert av Norsk Lokalhistorisk Institutt.

lokalhistoriewiki.no drives av Norsk lokalhistorisk institutt (NLI), men artiklene skrives av frivillige med interesse og kompetanse innen områdene den dekker, og både faghistorikere og amatører er velkomne som bidragsytere. Wikien har i skrivende stund 8 774 artikler og 9 539 bilder, og om du vil bidra kreves det kun at du registrerer deg. Via forsideoversikten

eller røde lenker i artiklene kan du se om noen allerede har begynt å arbeide innenfor ditt interessefelt, og via sidene om wikien og redigeringshjelp får du starthjelp.

Artikler på lokalhistoriewiki.no skal ha lokalhistorisk relevans. Det innebærer at en artikkel bør tilfredsstillende det ene av eller begge følgende hovedkriterier:

Artikkelen er knyttet til lokalhistorien til et bestemt område eller sted i Norge, fra landsdel til helt lokalt nivå.

Artikkelen er av direkte nytteverdi for folk som sysler med eller interesserer seg for lokalhistorie, enten artikkelen er knyttet til et bestemt sted eller ikke.

Styreleder i RHÆ Birger Lindanger og styreleder i Riska Historie- og Museumslag Brit Sissel Todnem beundrer sistnevntes nye årbok om hyttelivet i Riska. Foto: Ottar Nesheim

RISKA KULTURKIRKE

(Riska gamle kirke)

TEKST OG FOTO: RISKA HISTORIE- OG MUSEUMSLAG

Rådsmøtet i regi av Riska Historie- og Museumslag fant sted i Riska kulturkirke. Kirken ble bygget i 1877 etter at Hetland kommune-styre hadde godkjent dannelse av et sokn på Riska under forutsetning av at bygdefolket selv bekostet bygging og vedlikehold av kirken.

Grunn til kirke og kirkegård ble gitt i gave av mølleier C. B. Svensen. Arbeidet med å rydde grunnen og mure opp steinmur rundt kirkegården ble utført på dugnad. Grunnmuren ble reist av Kristoffer Øglænd fra Høle for 50 spesidaler.

Selve kirkebygget som er 16 meter langt og 9 meter bredt ble oppført av Nils Gard fra Talgje som fikk 10 000 kroner for arbeidet. Sammen med bl.a. kirkeklokke til 400 kroner og altersølv til 60 kroner kom totalkostnadene på 15 000 kroner.

I 1915 ville Christian Bjelland gjøre noe for bygda han kom fra og gav da glassmaleriene på hver sin side av alteret i gave

til kirken. Arbeidet ble utført av kunstneren Emanuel Vigeland.

Konsulen har også senere gitt flere gaver til kirken. I 1920 betalte Bjelland for innkjøp av det første orgelet til kirken, og i 1924 sørget han for elektrisk oppvarming. Noen år senere finansierte han en større oppussing hvor det ble foretatt store forandringer.

Riska kulturkirke er det eldste offentlige bygg i Riska.

Artikler Ætt og Heim 2010:

Lars Rosland

Lars Rosland

Inge-Johan Aursland

Jan Fredrik Berg

Jan Fredrik Berg

Endre T. Endresen

Frode Sæland

Harald Utter

John Faltin Hafso

Peder Claussøn Friis – corrigenda et attenda

Tretti daler i oppreisning

Bria Olsdotter frå Øvre Svinali og ektemennene hennar

”Et meeget lastværdigt Huus”

Gud forlate Eder hvorledes I for ad mod mig

Skolelæreren på Eigerøy som ble emissær

Jødene i Rogaland 1900-1945

Smelteverket i Sauda sin boligpolitikk i Åbøbyen

i 1960- og 1970-årene

Brannberedskap i Egersund

Gi et abonnement på Ætt og Heim i julegave!

Hvis du gir et abonnement på Ætt og Heim i julegave, sender vi boka til den glade mottaker og faktura til deg – hvert år!

Gi deg selv et abonnement på Ætt og Heim i julegave!

Er du interessert i lokalhistorie, får du nye historier fra og om Rogaland hvert år hvis du abonnerer på Ætt og Heim. Abonnementet koster kr. 345,- hvis du er medlem av et lokalt historielag tilsluttet RHÆ. Hvis ikke, er prisen kr. 395,-. Som abonnent får du boka fritt tilsendt.

Nye bøker til salgs på kontoret

Magne D. Stensland: Drots Forlis, Commentum Forlag Kr. 298,-

Da barken Drot forliste utenfor Floridastredet i august 1899, stod stavanger-gutten Gudmund overfor et umulig valg. Uten mat var det bare snakk om dager før han og resten av mannskapet ville møte en pinefull død ute på havet. I stedet trakk de lodd om hvem som skulle ofre livet og gi næring til de øvrige.

Hendelsen ble skildret i Stavanger Aftenblad:

“Det redsomme drama, der er udspillet mellem det forliste Barkskip “Drots” mandskab, var i sandhed egnet til at ryste selv den sløveste samvittighed. Saa stort et verd har menneskelivet, at alt i yderste øyeblikk sættes til side for at holde gnisten levende en stakket stund. – Slig kan det forklares at sjøfolk som driver om paa en vragstump enes om det skrækelige vilkaar: – Lodet skal ofre den enes liv.”

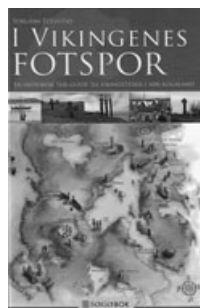

Torggrim Titlestad: I vikingenes fotspor

Sagabok Forlag. Pris kr. 248,-/298,-

Nyttig turguide

I Vikingenes fotspor tar for seg over 30 ulike steder som har vikinghistorisk interesse. Sverd i fjell, Sola Ruinkirke, Domsteinene, minnesteinene på Ullandhaug er bare noen steder i den lange rekken av steder Torggrim Titlestad forteller om i denne boken. I tillegg til det historiske aspektet ved hvert sted, legges det også vekt på brukervennlighet for leseren. Det er lagt opp til at boken skal brukes som en turguide, og det er derfor tatt med nyttig informasjon som kart med kartkoordinater, kjørebekrevelser og parkeringsinformasjon. I tillegg er vikingstedene illustrert med flotte bilder av et utvalg fotografer, eller illustrasjoner av Jens Flesjø og Dag Frognes.

Thor Gotaas og Roger Kvarsvik:

Ørkenen Sur. Den norske uteliggerkolonien i Brooklyn

Spartacus forlag. Pris kr. 349,-

Fra høsten 1929 rammet den økonomiske depresjonen også flere tusen norske sjømenn i USA. Mange slo seg ned på ei søppeltomt i Brooklyn. Mellom tønner, i rør og i bilvrak lagde de sine egne hjem hvor de bodde sommer som vinter. Snart var "Ørkenen Sur" et lite samfunn med egen borgermester, frisør, pastor og forsamlingshus. Dette er en lite kjent historie fra norsk utvandring om rystende episoder og fargersterke personligheter, men også om pågangsmot og utholdenhet.

Ole Christian Gjermestad: Øvre Fjordungen

Utgitt på eget forlag. Pris kr. 360,-

Fjordungen er det gamle navnet på dalføret fra Hellvik og opp til Lille Ege. Det var en fjerdedel av Vallar/Voll/Vallereid skipreide.

Boka omfatter følgende bruk:

Bruk nr. 1 Lille Ege, bruk nr. 52 Store Ege, bruk nr. 53 Øksnebø, bruk nr. 54 Gjermestad, bruk nr. 55 Nevland, bruk nr. 56 Buerskog, bruk nr. 57 Hegrestad og bruk nr. 58, Helland. Boka inneholder kulturhistorie, personskildringer, slektslister og bilder.

Alvera Johnson Westberg: Huset ved Lake Hendricks

Utgitt av Lund Historie- og ættesogelag. Pris kr. 250,-

I Huset ved Lake Hendricks forteller Alvera Johnson Westberg om sin farfar Jacob E. Johnson, som helt siden oppveksten på Årenes ved Flekkefjord, drømte om å bygge et stort hus en gang i framtiden. Drømmen ble til virkelighet på prærien i Sør-Dakota.

Jacobs foreldre, Sara Elisabeth og Kristian, var født i Lund i Rogaland. Bortsett fra en datter som ble igjen i Norge, emigrerte hele familien til USA i 1870-årene. De slo seg ned ved den vakre innsjøen Lake Hendricks på grensen mellom Minnesota og Sør-Dakota.

Der ble Alvera Lillian Johnson Westberg (1920-2001) født. Hun vokse opp i huset ved Lake Hendricks og bygger boken på familiens beretninger og erfaring fra eget liv på prærien.

Blod og tårer – historien om sovjetiske krigsfanger og sivile tvangsarbeidere i Rogaland 1941-1945

Commentum forlag. Pris kr. 348,-

Endelig en bok som forteller historien til de tusenvis av sovjetiske krigsfanger og sivile tvangsarbeidere ofret blod og tårer for den tyske okkupasjonsmakten i Rogaland. Mange gav livet. Denne boken gir for første gang et samlet bilde av grusomhetene som utspant seg fra den første fangen ankom fylket høsten 1941 fram til freden i 1945. Linjene trekkes også fram til idag, hvor rogalendinger har holdt kontakt med sine venner fra øst.

Klepp Historielag: Årsskrift 2010

Eget forlag. Pris kr. 150,-

Årboka har en rekke artikler av forskjellige forfattere. Blant temaene kan nevnes portretter av operasanger Cornelius Øvregaard, "lerindå" Hanna Njå, dykningsmannen Magnus Erga og Agnar Hatteland. Kyllingstad Plogfabrikk etter 2 verdenskrig er viet en egen artikkel. To amerikabrev og historien om en falsk halvdaalerseddel har også fått plass.

Liv Marit Haakenstad: Slektsgranskerens guide til utvandringen 1825-1930

Orion Forlag Pris kr. 248,-/298,-

Denne håndboka tar for seg utvandringens historie. Boka gir et innblikk i hva som skjedde med emigrantene fra de reiste fra Norge til de ankom bestemmelsesstedet i USA. Boka tar også for seg utvandringen som foregikk via et mellomland, og den tar for seg kilder i Norge, England, USA og Canada. Slektsgranskeren får konkrete tips for hvordan hun kan gå fram for å finne en bestemt utvandrer.

Hvorfor jeg kom til aa reise til Amerika

Tysvær historielag har laga ei bok om Hans Rønnevik, - tysværbuen som utvandra til Amerika i 1905, 17 år gammel. Han skulle over for å tena seg pengar slik at han kunne ta over garden heime på Slåttevik. Slik gikk det ikkje. Han vart buande der over, vart etterkvart storfarmar og forfattar. Han publiserte den første romanen sin, «100 %», i Carlisle, Minnesota i 1926. Boka fortel om kva han reiste frå, kva han kom til og kva han skapte. Boka gir utdrag frå forfatterskapen hans; romanane, avisartiklane, talene og ytringane hans.

Boka fortel og om hardt arbeid, sorg og sagn, og også om «henne der heime i Norge som stadig vekk var i mine tanker.»

FERJEN HOVE – SKJEGGESTAD

AV BØRGE HAGA

I september 1845 sendte veimester, kaptein Støren, et forslag til Amtmannen i Stavanger om å anlegge en vei fra garden Hove, langs vestre side av Hovsvatnet, til Skjeggstadsundet. Deretter med ferje til Skjeggstad, slik at Hovsherad ble knyttet til hovedveien Egersund - Flekkefjord. (Kjørevei gjennom Drangsdalen ble bygget 1838 - 1839 og veien over Tronåsen ble åpnet rundt 1840. Dette var en del av Den Vestlandske Hovedveg).

Støren mente at veien over Lagestrand fra Handeland til Moi bru var vanskelig å passere og at opparbeiding var for kostbar. Støren skriver videre: «Dersom det ærede Amt maate bifalde denne forandring og bygden maate ønske den, skulle de fornødne undersøgelser blive foretagne og forslag til udførelsen samt overslag over omkostningene senere indsendes. Egeland. Den 2. sept. 1845. Ærbødigst Støren.»

Oversikt over Hovsvanet. Foto Børge Haga.

Herredstyret kunne på møte den 10-9-1845 ikke tilråde at veien over Lagestrand ble sløyfet som alminnelig bygdevei. Man fryktet at ferjen kunne stanse i perioder pga. uvær og is. Man ville heller ikke pålegge kommunen økte utgifter ved å holde ferje og ferjemann. Herredstyret så likevel nytten av veien og ferjen og ville innstille på den, dersom oppsitterne «på den øverste del av Lunde» selv ville anskaffe seg ferje og holde ferjemann.

Nytt møte ble holdt i november samme år og med 8 mot 2 stemmer ble det besluttet å bevilge midler til ferje og vei langs vestre side av Hovsvatnet.

Herrestyret fant det også hensiktsmessig at ferjemannen skulle bo på Skjeggstadsiden. På et folkemøte ble det vedtatt, med 34 mot 4 stemmer av de fremmøtte, at en 8 fots bred kjørevei skulle anlegges av oppsittere på Hove, Eik, Kjørberg, Steinberg, Rusdal, Kvitingen, Indre Sandstøl, Espelistøl, Tagholt, Solli, Flatestøl og Øvre og Nedre Skårdal. De samme gårdene skulle lønne ferjemannen med 4½ tønner havre årlig. Ferjemannen skulle for dette frakte oppsitterne av disse gårdene over gratis. Han skulle også vedlikeholde ferjen. Tønnes Svensen godtok å være ferjemann på disse vilkår, og garden Hove vedtok å vederlagsfritt avgi grunn til veien.

Ommund Pedersen Hove søkte i brev av 13. november 1845 om å bli ferjemann i stedet for «Den fremmede og fattige» Tønnes Svensen Eeg. Ordføreren skrev i sin kommentar til Amtmannen at beslutningen allerede var tatt, og at Tønnes var en fattig mann som trengte slik hjelp.

Tønnes Svensen var sønn av Sven Svensen fra Øverland og var gift med Anne Berte Didriksdatter fra Hamre. Tønnes fikk i midten av 1830 årene husmannsplass på Eik. Stavanger Amt besluttet at en 8 fots bred kjørevei skulle anlegges og stå under veivesenet som offentlig bygdevei. Ferjemannen skulle forpliktes til å ta bygsel ved sundet, helst på Skjeggstadsiden.

Videre het det at ferjemannen skulle:
 «Til enhver tid og uden ophold oversette alle personer med heste, boe og creature m. m. som er hjemmehørende på overnevnte gaarde, uden betaling, imod at han erholder accord hvert aar inden october maanedes udgang 4½ (fire og een halv) tønder havre af vægt 8 spand pr. tønne, som betales ham i hans bøxel af gaarders opsidere, efter udlægning paa den efter brugs matriculskyld. For at oversette anden reisende skal færgemanden være berettiget til at fordra:

For een enkelt person	2 Skilling
For een hest	2 Skilling
For een kjører med eller uden boe	2 Skilling
For 4en koe	2 Skilling
For smaakreature pr. stykke	½ Skilling

Omkostninge ved anskaffelse af en fæрге er bevilget af Skibredet, hvorimod dens vedligeholdelse paaligger færgemanden.

Som færgemand ved overnevnte færgedretning antages huusmand Tønnes Svendsen Eeg for sin levetid, paa ovenanførte vilkaar og mod at han stiller be-

tryggende caution for opfyldelsen af de han paaliggende pligter, men hvis han med hensyn til oversætningen og hva der med staar i forbindelse skulle vise forsømmelse eller skiødesløshed, kan han afskediges af veivæsenet, uden lov og dom, efter ¼ aars opsigelse.

Ny ferje innen St. Hans 1846

Støren hadde på kirkebakken spurt om noen kunne levere en ferje, men ingen meldte seg. Derfor henvente han seg til Michael Hendrik Dahl på Nysted. Han hadde litt erfaring med bygging av ferjer. Støren fikk en muntlig avtale med Dahl om å levere en ferje innen St. Hans 1846.

Avtalen ble senere gjort skriftlig og kontrakten med Michal Henrik Dahl ble sendt amtmannen 4. mars 1846.

«Undertegnede erkjender herved at jeg, efter anordning med Støren paa veivæsenets vegne, har paataget mig inden St. Hansdag indeværende aar at levere en fæрге i Skjeggstadvandet af 15 -femten fods længde, 8 -otte fods bredde og 20 -tyve tommer høide, bygget af to tommer tykke furreplanker med fornøden knæer og baand af egetræ samt bordklædning indvændig i bunden, og klaffer af furretræ og med 2 -to par aarer af samme træ. Færgen skal for øvrig bygges efter almindelig antagne regler og sammensættes med muligste omhyggelighed af gode og tørre materialer samt overstryges 2 gange forsvarlig med tjære. De til klafferne fornødne hængsler af jern andskaffes og bekostes særskilt af veivæsenet. Efterat forestaaende forpligtelse af mig er opfyldt tilkommer jeg af veivæsenet udbetalt den derfor accorderede betaling med 13 Spd. 29 Skilling, skriver tretten Speciedaler 29 Skilling.
 Nysted, den 4 marts 1846 M.H. Dahl.»

Det fortelles at folk som skulle ta ferjen fra Hovesiden stanset ved Tonesteinen, ca. sju hundre meter fra ferjestedet, og derfra påkalte seg ferjemannens oppmerksomhet, slik at ventetiden ved ferjeleiet ble kortere.

I 1867 hadde både lensmannen og ordføreren flere ganger mottatt anmodninger fra ferjemannen om å gjøre endringer i godtgjørelsen for overfarten. «En del av sognet yter ei det korn til ferjemannen for overfarten.» Tønnes mente videre at trafikken over sundet var mye større enn det som var tenkt da kontrakten ble inngått. Etter mye frem og tilbake og etter at Tønnes hadde truet med å si opp, var det et møte på Steinberg, mellom ferjemannen, lensmannen og de brukere som betalte korn til ferjemannen.

Det ble enstemmig vedtatt at de som betalte korn til ferjemannen også skulle betale: «For hest boes og person 4 skilling, for en person 2 skilling». Ellers skulle de tidligere fastsatte priser gjelde.

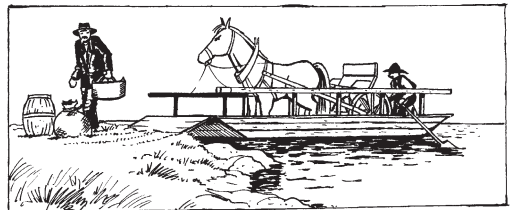
I 1869 begynner en langvarig diskusjon om midler til vedlikehold av ferjen. Denne hadde da vært i drift i over 20 år. Herredsstyret ville ikke bevilge noe og lensmannen henvente seg til Amtmannen. Amtmannen henviste til veiloven, som likestilte ferjer med broer og mente dermed at det var kommunen sitt ansvar å vedlikeholde ferjen. Kommunestyret ville fortsatt ikke bevilge noe og henviste til den inngåtte avtale med ferjemannen der det het at han skulle vedlikeholde ferjen.

Saken var oppe på ny i herredsstyret 16. april 1871. Da ble det bestemt at vedlikeholdet var en sak mellom ferjemannen og oppsitterne. Lensmannen skulle påse at ferjen ble forsvarlig satt i stand. I desember samme året var det fortsatt ikke skjedd noe og lensmannen var redd det kunne skje en ulykke. Saken blir senere ikke nevnt og

ferjemannen har sikkert satt ferjen i stand slik han skulle. Tønnes Svensen døde i 1875.

Ferjestedet besto også av et småbruk. Tønnes Andreassen var gift med Marta Ellertdatter og sønn av Andreas Knutsen fra Austreim. Tønnes bodde først noen år i ytre Sandstøl, flyttet senere til Skjeggestad og overtok som ferjemann etter Tønnes Svensen.

I 1877 ble det besluttet å bygge en kjørevei fra Handeland om Lagestrand til Moen med bro over Moisåna. Da veien var ferdig, ble ferjen regnet som overflødig. Ferjen ble på herredsstyremøtet 16.10. 1880, besluttet nedlagt. I et senere møte vedtok

Ferjen over Hovsvannet. Tegnet av Svein Børge Stuhaug.

man å forære ferjen til den siste ferjemannen mot at han dro den på land og lovet at den aldri mer skulle brukes til ferjing.

Tønnes Andreassen Skjeggestad fortsatte å bo på Skjeggestad og drev en liten landhandel der. I folketellingen av 1900 står Tønnes også oppført som jernbanearbeider. Det fortelles at Tønnes fortsatte å ro ferjen lenge etter at den ble besluttet nedlagt.

Kilder:

Takk til Berit Skjerpe, som har funnet det meste av stoffet til denne artikkelen, i Statsarkivet i Stavanger. Berit er oldebarnet til den siste ferjemannen, Tønnes Andreassen Skjeggestad.

Lunds Historie 1 og Lund Kommune 1837-1987, jubileumstidsskrift.

HISTORIEBØKER FRA COMMENTUM FORLAG

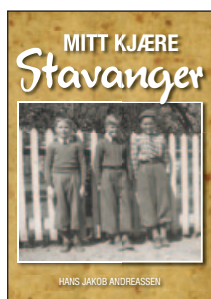
BLOD OG TÅRER - sovjetiske krigs- fanger og tvangs- arbeidere i Rogaland

Tusener av sovjetiske krigs-
fanger og sivile tvangsarbeidere
ofret blod og tårer for den tyske
okkupasjonsmakten i Rogaland.
Mange ga livet. Denne boken gir
et samlet bilde av grusomhetene
som utspant seg fra de første
fangene ankom fylket i 1941 og
fram til freden i 1945.

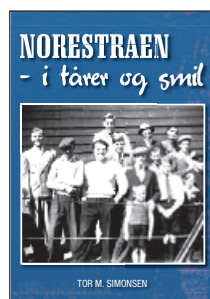
Kr **348,-**

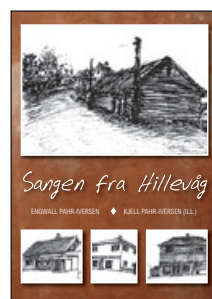
Hytteliv i Riska
KR 198,-

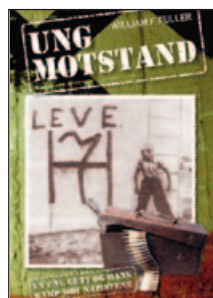
Mitt kjære Stavanger
KR 298,-

Norestraen - i tårer og smil
KR 298,-

Sangen fra Hillevåg
KR 298,-

Ung motstand
KR 249,-

Bøkene kan
kjøpes hos:

**Rogaland
Historie og
ættesogelag
Bergelandsg. 30
4012 Stavanger**

COMMENTUM FORLAG AS

Gamleveien 87 - 4315 SANDNES
Tlf. 51961240 Fax 51961251
www.commentum.no

B-BLAD

Returadresse:

ROGALAND HISTORIE- OG
ÆTTESOGELAG

Bergelandsgt. 30, 4012 Stavanger
Tlf. 51 89 56 36

Slektsgranskerkurs for nybegynnere

Rogaland Historie- og Ættesogelag vil i 1. halvår 2011 arrangere et slektsgranskerkurs for nybegynnere. Kurset vil gå over 4 kvelder og vil være en kombinasjon av fellestema og individuell veiledning. Kurset finner sted i Statsarkivets lokaler i Bergelandsgaten 30 i Stavanger. Fast kursdag blir onsdag, endelige datoer vil bli bestemt i løpet av desember måned. Det blir en moderat kursavgift. Lærebok og kursmateriell vil komme i tillegg. Er du interessert? Meld deg på til fylkeskontoret på telefon 51 89 56 36 eller send en e-post til histori@online.no. Begrenset antall deltakere, medlemmer av lokale historielag tilknyttet RHÆ prioriteres. Plassene tildeles fortløpende. Påmelding inne 31. desember.

